

**Морське право та
менеджмент:
еволюція та сучасні виклики**

**Матеріали
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції**

УДК 341.225(082)

М432

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту морського права та менеджменту Національного університету «Одеська морська академія» від 27 травня 2025 р. (протокол № 10).

Редакційна колегія: Савінова Н.А., д.ю.н., с.н.с. (голова редколегії); Шемякін О.М., д.ю.н., проф.; Сотниченко Л.Л., д.е.н., проф.; Голубкова І.А., д.е.н., проф.; Доннікова І.А., д.ф.н., проф.; Вишневський В.Л., к.ю.н., доцент; Задоя І.І., к.ю.н., доцент; Степанов С.В., к.ю.н., доцент.

Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: матеріали М432 XVIII Міжнародної науково-практичної конференції НУОМА (25 квітня 2025 р.) – Одеса: НУОМА, 2025 – 215 с.

У збірник увійшли матеріали XVIII щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики», що відбулась в Національному університеті «Одеська морська академія» 25 квітня 2025 р.

Видання містить аналіз актуальних безпекових та організаційно-правових проблем в сфері використання Світового океану, морегосподарського комплексу та інфраструктури в сучасних умовах.

УДК 341.225(082)

© Національний університет «Одеська морська академія», 2025

© Асоціація морського права України, 2025

© Колегія юристів з морського права України, 2025

Ковбан А.В.,
кандидат юридичних наук, доцент;
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Національний університет «Одеська морська академія»;
адвокат

КОНСТИТУЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДНИК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

Конституційна безпека є фундаментальним і невід'ємним елементом конституційного ладу, виступаючи як система гарантій та механізмів, що забезпечують його стабільність, непорушність та ефективне функціонування. Вона спрямована на захист основоположних засад державного і суспільного життя, закріплених в Конституції, від внутрішніх та зовнішніх загроз. Конституційна безпека є важливою складовою конституційного ладу, оскільки забезпечує захист основ конституційного строю, прав і свобод людини та громадянина, державного суверенітету, територіальної цілісності та верховенства права.

Категорія «конституційний лад», будучи однією з основоположних у конституційному регулюванні, тричі згадується у чинній Конституції України (ч. 3 ст. 5; ч. 4 ст. 17; ч. 1 ст. 37). Конституційний Суд України у Рішенні від 11.07.1997 № 3-зп у справі щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України тільки зазначив, що засади конституційного ладу в Україні закріплені у розділах I, III, XI.

На думку М. Орзіха, конституційний лад являє юридичну організацію державного і суспільного ладу [2, с. 122]. Розвиваючи такий підхід, А. Крусян твердить, що конституційний лад – це конституційно закріплена (заснована на конституційно закріплених засадах) та така, що реально існує, система організації держави та суспільства (державного та суспільного ладу), що визначає та забезпечує політико-правові основи формування сучасного українського конституціоналізму. Конституційний лад – це встановлений Основним Законом порядок організації та функціонування інститутів держави і суспільства, система суспільних відносин, що гарантуються, забезпечуються і регулюються законами, прийнятими відповідно до Конституції. Він визначає ключові принципи державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного строю, прав і свобод людини та громадянина.

О. Фомін виділяє поняття конституційної безпеки, визначаючи його як «комплекс заходів ... органів державної влади, ... а також органів місцевого самоврядування щодо виявлення, попередження і протидії всьому тому, що

загрожує основам конституційного ладу країни» [1, с. 63]. Дане визначення включає тільки «комплекс заходів», упускаючи «стан захищеності», що робить його неповним. До того ж, перелік суб'єктів забезпечення конституційної безпеки зводиться лише до органів публічної влади, що не цілком вірно.

На думку А. Єзерова, конституційна безпека це не стан суспільних відносин, позбавлений конфліктів, це система, яка попереджає і вирішує конфлікти з найменшими втратами для суспільства і держави, трансформує їх «енергію» в позитивне русло. Застосування конфліктологічної теорії при аналізі конституційної безпеки закладає основи дослідницької парадигми, що допускає: розгляд сутності конституційної безпеки як багаторівневого феномена, в основі якого лежать інтереси і потреби суб'єктів конституційних правовідносин, спрямовані на базові конституційні цінності; розуміння конституційного конфлікту як явища, що послабляє захисні механізми і знижує рівень конституційної безпеки; вирішення конфліктів з урахуванням їх довгострокових наслідків з метою виключити джерело виникнення конфліктів як генератора небезпеки в майбутньому [1, с. 64].

Конституційна безпека, у свою чергу, визначається як стан захищеності основ конституційного ладу країни від загроз, що мають переважно внутрішній характер, і водночас забезпечує стабільний, поступальний розвиток особистості, суспільства і держави. Це комплексна система, яка має на меті усувати та відображати загрози з найменшими втратами для суспільства і держави, трансформуючи їхню «енергію» в позитивне русло. Отже, питання розуміння конституційної безпеки є актуальним на теоретичному рівні та містить важливі положення від закріплення конституційних цінностей до засад конституційного ладу, конституційна безпека постає як стан правовідносин, що складаються у процесі діяльності засад прав людини, функціонування громадянського суспільства, правової держави та здатність держави протистояти загрозам, що представляють небезпеку для конституційного ладу.

Взаємозв'язок та роль конституційної безпеки у конституційному ладі здійснюється через деякі функції. Конституційна безпека є першочерговим інструментом захисту самого конституційного ладу. Вона покликана запобігати спробам насильницької зміни чи повалення конституційного строю, узурпації державної влади, посяганням на територіальну цілісність та державний суверенітет – усе те, що становить основи конституційного ладу. Забезпечуючи захист від деструктивних впливів та конституційних конфліктів, конституційна безпека сприяє стабільності державної влади та суспільних відносин, що є необхідною умовою для належного функціонування конституційного ладу. Конституційна безпека нерозривно пов'язана із забезпеченням верховенства Конституції та законів. Вона протидіє будь-яким спробам підміни

конституційних норм політичною доцільністю або неправомірними діями. Ефективна конституційна безпека створює необхідні умови для реалізації та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, які є серцевиною будь-якого демократичного конституційного ладу. Конституційна безпека є важливою складовою частиною більш широкого поняття – національної безпеки. Адже стабільність конституційного ладу є запорукою внутрішньої стабільності держави, її обороноздатності та спроможності ефективно реагувати на зовнішні виклики.

Таким чином, конституційна безпека не існує окремо від конституційного ладу, а є його органічною та функціональною частиною, складником. Вона виступає як сукупність правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на попередження, виявлення та нейтралізацію загроз конституційно визначеним цінностям, забезпечуючи тим самим життєздатність та розвиток конституційного ладу держави. Без належного рівня конституційної безпеки сам конституційний лад залишається вразливим і декларативним. Конституційна безпека є фундаментом стабільності держави, оскільки без її забезпечення неможливе функціонування демократичного суспільства та реалізація конституційних принципів. Вона тісно пов'язана з національною безпекою та є невід'ємною частиною конституційного ладу.

Список використаних джерел:

1. Єзеров А. А. Конституційна безпека як складник національної безпеки України / А. А. Єзеров // Український часопис конституційного права. - 2017. - № 2. - С. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.30970/jcl.2.2017.5>
2. Конституційне право: навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.]; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». - Одеса: Фенікс, 2023. - 584 с.